OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

LAUSUNTO

Kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto
Erityisasiantuntija Jurkka Jämsä

11.2.2026

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

Lausunto hallituksen esityksestä laeiksi esitutkintalain, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain ja oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 b §:n muuttamisesta (HE 188/2025 vp)

Esityksen pääasiallinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi esitutkintalakia, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettua lakia ja oikeudenkäymiskaarta.

Esityksen tarkoituksena on sujuvoittaa rikosprosessia ja toteuttaa Petteri Orpon hallituksen ohjelman kirjauksia, joiden mukaan rikosprosessin uudistamisessa tavoitteena on nopeuttaa ja sujuvoittaa prosesseja samalla huomioiden oikeusturva ja perusoikeudet. Keinoina ovat muun muassa kirjallisten menettelyjen lisääminen, läsnäolovaatimuksen keventäminen, sähköisten toimintatapojen käytön lisääminen. Perusteluvelvollisuutta kevennetään tilanteissa, joissa esitutkintaa ei aloiteta tai syytettä ei nosteta.

Postiosoite
Postadress
Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Meritullinkatu 10
00170 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax
09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet
kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Esityksen mukaan esitutkinnan ja syyteharkinnan osalta ehdotetaan seuraavia muutoksia:

1. Asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus selvitettäisiin varaamalla tilaisuus sen esittämiseen ja syyttäjä voisi päättää sen ajamisesta jo esitutkinnan aikana.
2. Rikosilmoituksen kirjaamisvelvoitetta lievennettäisiin ja mahdollistettaisiin ilmoitusten liittäminen yhteen.
3. Esitutkinta voitaisiin jättää toimittamatta tai lopettaa pelkästään epäillyn rikoksen vakavuuden perusteella, vaikka asianomistajalla olisi vaatimuksia.
4. Rikoksesta epäillylle ilmoitettaisiin mahdollisuudesta rangaistuksen lieventämiseen myötävaikuttamisen perusteella.
5. Lisättäisiin esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän vuoropuhelua esitutkinnan aikana eli esitutkintayhteistyötä.
6. Säädettäisiin mahdollisuudesta ilmoittaa kuulusteltavan oikeudet ja velvollisuudet etukäteen, esim. sähköisesti.
7. Loppulausuntopyyntö olisi aina yksilöitävä esitutkintayhteistyössä.
8. Esitutkintapäätösten ja syyttämättäjättämispäätösten perusteluvelvollisuutta kevennettäisiin.
9. Mahdollistettaisiin yleistiedoksianto erityisen laajoissa rikosasioissa.
10. Mahdollistettaisiin henkilön nimen antaminen julkisuuteen, jos hän on itse antanut sen julkisuuteen tai suostunut siihen.

Rikosasioiden tuomioistuinkäsittelyn osalta ehdotetaan lisäksi seuraavia muutoksia:

1. Mahdollistettaisiin puhelintiedoksianto ja haastaminen ”tien päältä” tietyissä tilanteissa.
2. Kirjalliseen menettelyyn voisi antaa suostumuksen passiivisesti ja siinä voitaisiin käsitellä enintään neljän vuoden rangaistusuhkaisia rikoksia sekä tuomita enintään vuoden vankeusrangaistus.
3. Poissaolokäsittelyssä voitaisiin tuomita enintään vuoden vankeusrangaistus, nimenomaisesta suostumuksesta luovuttaisiin ja säädettäisiin näytön vastaanottamisesta.

Ehdotetuilla muutoksilla tavoitellaan rikosoikeudenhoidon resurssien nykyistä oikeudenmukaisempaa ja tarkoituksenmukaisempaa kohdentamista. Rikosprosessia sujuvoittamalla voidaan antaa oikeusturvaa tehokkaammin ja lyhentää käsittelyaikoja.

Oikeudenmukainen oikeudenkäynti ja rikosprosessin sujuvuus

Ehdotettava sääntely on merkityksellistä perustuslain 21 §:n kannalta. Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja asioiden viivytyksettömään käsittelyyn liittyvien perusoikeuksien merkitykseen oikeusvaltion kulmakivinä (PeVL 43/2021 vp, s. 4, PeVL 5/2018 vp, s. 2, PeVL 12/2017 vp, s. 2, PeVL 14/2016 vp, s. 9, PeVL 29/2014 vp, s. 2).

Euroopan neuvoston ministerineuvosto on jo vuonna 1987 antanut suosituksen No. R (87) 18 rikosasioiden käsittelyn yksinkertaistamisesta. Siinä todetaan muun ohella, että erityisesti suhteellisen vähäisten rikosasioiden käsittelyssä tulee ottaa huomioon erilaiset tavanomaiselle rikosprosessille vaihtoehtoiset käsittelytavat, kuten laajempi harkinnanvaraisuus syyteharkinnassa. Lisäksi tulee pyrkiä keventämään myös tuomioistuimessa tapahtuvaa rikosasian käsittelyä esimerkiksi vähentämällä erilaisia muotovaatimuksia. Suosituksen johdannossa korostetaan, että rikosasioiden käsittelyn viivästyminen heikentää rikosoikeuden uskottavuutta ja vaatimusta käsittelyn asianmukaisuudesta.

Suositukseen viitaten Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä on katsottu, että keinoista nopeuttaa rikosprosessia, kuten syyteneuvottelusta, on kiistämätöntä hyötyä syytetylle, rikosoikeudenhoidon viranomaisille ja rikoksen uhrille, koska ne vähentävät viranomaisten työtä ja nopeuttavat rikosvastuun vahvistamista, mikä myös helpottaa siviilioikeudellisesta vastuusta päättämistä (ks. esim. päätös asiassa Nikolov v. Bulgaria, 28.9.2010, sekä HE 58/2013 vp s. 9–10). Jo varhaisemmassa ratkaisukäytännössä on todettu, että oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuutta koskeva ihmisoikeussopimuksen 6 artikla määrää edellyttää oikeuskäsittelyn olevan joutuisa ja asianmukainen. Näiden tavoitteiden

välillä tulee vallita oikeudenmukainen tasapaino (ks. tuomio asiassa Boddaert v. Belgia, 12.10.1992, kohta 39).

Ihmisoikeustuomioistuin on edelleen nimenomaisesti todennut, että kansalliset viranomaiset voivat ottaa huomioon paitsi asian luonteen ja selvitetyn tilan, myös tehokkuus- ja taloudellisuusnäkökohdat arvioitaessa suullisen käsittelyn tarpeellisuutta. Mahdollisuus jättää suullinen käsittely toimittamatta ei rajaudu pelkästään poikkeuksellisiin tilanteisiin, vaan riippuu olennaisesti tuomioistuimessa ratkaistavina olevista kysymyksistä, kuten asianosaisten lausumista ja siitä, onko asiassa tarpeen arvioida henkilötodistelun luotettavuutta (ks. esim. suuren jaoston tuomio Jussila v. Suomi, 23.11.2006, kohdat 40–42 ja siellä viitatut tapaukset).

Rikosprosessien sujuvoittamisen tavoitteena on, että viranomaisten voimavaroja voitaisiin nykyistä paremmin kohdentaa mahdollisimman vaikuttavalla tavalla ja siten, että asiat voidaan käsitellä ilman aiheetonta viivytystä ottaen huomioon objektiivisesti arvioitava oikeusturvan tarve. Yllä selostettujen ehdotusten on katsottu olevan hyväksyttävissä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä, mutta perustuslakivaliokunnan lausuntoa pidettiin tarpeellisena ainakin poissaolokäsittelyä ja kirjallista menettelyä koskevien ehdotusten osalta.

Ehdotetut kirjallisen menettelyn ja poissaolokäsittelyn enimmäisrangaistukset

Esityksessä ehdotetaan laajennuksia rikosoikeudenkäyntilain 5 a luvussa tarkoitetun kirjallisen menettelyn ja sen 8 luvun 11 ja 12 §:ssä säädetyn poissaolokäsittelyn soveltamisaloihin. Ehdotuksen mukaan kummassakin menettelyssä voitaisiin tuomita enintään yhden vuoden vankeusrangaistus. Kirjallisen menettelyn käyttöönotto tapahtui vuonna 2006 voimaan tulleella lailla 243/2006, jolla rikosoikeudenkäyntilakiin lisättiin uusi 5 a luku perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 31/2005 vp). Lausunnossaan perustuslakivaliokunta ei kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, miten ankara rangaistus kirjallisessa menettelyssä voidaan tuomita. Enimmäisrangaistus oli sama kuin ratkaistaessa asia vastaajan suostumuksella hänen poissaolostaan huolimatta, eli kuusi kuukautta vankeutta. Kirjallinen menettely ei poikkeuksena pääsäännöstä pysyessään ollut valiokunnan

mielestä ongelmallinen perustuslain tai Suomen ihmisoikeusvelvoitteiden näkökulmasta.

Joitakin vuosia sitten oikeusprosessien keventämishanke johti lakimuutoksiin, joilla kirjallisessa menettelyssä ja vastaajan nimenomaisella suostumuksella toimitettavassa poissaolokäsittelyssä tuomittavat enimmäisrangaistukset korotettiin kuudesta kuukaudesta yhdeksään kuukauteen vankeutta. Perustuslakivaliokunnan mielestä ehdotettu sääntely merkitsi periaatteellista muutosta lähtökohtaan, jonka mukaan vastaajan on oltava henkilökohtaisesti läsnä häntä koskevassa rikosoikeudenkäynnissä. Valiokunnan mielestä, lausunnossa mainittu ihmisoikeustuomioistuimen käytäntö huomioiden, ehdotettu muutos ei ollut kuitenkaan ristiriidassa perustuslain 21 §:n kanssa. Valiokunnan mielestä lakivaliokunnan oli kuitenkin syytä vielä tarkkaan harkita sääntelyn soveltamisalaa erityisesti vailla syytetyn läsnäoloa tuomittavien rangaistusten enimmäismäärien osalta (PeVL 5/2018 vp, s. 4).

Lakivaliokunta totesi, että syytetyn läsnäolovelvollisuuden lieventämisellä voidaan vähentää syytetyn poissaolosta johtuvia istuntojen peruuntumisia ja siten tehostaa rikosprosessia sekä lyhentää oikeudenkäyntien kestoa. Peruuntuneista istunnoista aiheutuu merkittäviä haittoja mm. oikeudenkäyntien viivästymisinä, tarpeettomina kustannuksina ja muiden asianosaisten tarpeettomina käynteinä tuomioistuimessa. Näistä syistä valiokunta suhtautui esitettyihin lievennyksiin yleisesti ottaen myönteisesti. Lisäksi lakivaliokunta totesi pääsääntönä jatkossakin olevan, että vastaajan on oltava henkilökohtaisesti läsnä pääkäsittelyssä, jollei katsota, ettei henkilökohtainen läsnäolo ole asian selvittämiseksi tarpeen (LaVM 2/2018 vp, s. 7).

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä on katsottu, että mahdollisuutta luopua oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuusvaatimuksen osatekijöistä voi rajoittaa jokin tärkeä julkinen etu (important public interest). Tällaista estettä ei ole oikeuskäytännössä useinkaan todettu eikä tiedossa ole, että poissaolokäsittelyssä tuomittavaa enimmäisrangaistusta olisi arvioitu. Esimerkiksi suuren jaoston tuomiossa Hermi v. Italia (18.10.2006, kohta 15) oli kyse tapauksesta, jossa valittaja oli tuomittu

kuuden vuoden vankeuteen ja sakkorangaistukseen. Toisessa merkittävässä suuren jaoston tuomiossa Sejdovic v. Italia (1.3.2006, kohta 15) valittaja tuomittiin henkilökohtaisesta poissaolostaan huolimatta 21 vuoden ja kahdeksan kuukauden vankeusrangaistukseen.

Mahdollisuus tuomita kirjallisessa menettelyssä tai poissaolokäsittelyssä enintään yhden vuoden vankeusrangaistus ei näin ollen näyttäytyisi ongelmallisena perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta. Kansainvälisesti vertaillen enimmäisrangaistuksia voidaan edelleen pitää varsin maltillisina. Tällaiset nopeutetut menettelyt mahdollistavat asioiden viivytyksettömän käsittelyn ja niiden soveltamisen edellytyksenä olisi jatkossakin yhtäältä, ettei vastaajan läsnäoloa pidetä asian selvittämiseksi välttämättömänä, ja toisaalta, että vastaaja suostuu menettelyyn, mitä edellytystä tarkastellaan lähemmin seuraavaksi.

Suostumus perus- ja ihmisoikeuskäytännössä

Vastaajan suostumus kirjallisen menettelyn käyttämiseen merkitsee käytännössä luopumista yksittäistapauksessa sekä oikeudenkäynnin suullisuudesta ja julkisuudesta että yleensä myös oikeudesta tulla kuulluksi. Poissaolokäsittelyyn suostuminen merkitsee ennen muuta luopumista oikeudesta tulla kuulluksi. Tämän vuoksi sääntelyä suostumuksen antamisesta on arvioitava erityisesti vastaajan oikeusturvan takeiden kannalta.

Perustuslakivaliokunta on todennut Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä korostetun vastaajan läsnäolon merkitystä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin järjestämisessä. Luopuminen oikeudesta on kuitenkin katsottu mahdolliseksi, jos se on tapahtunut vapaaehtoisesti sekä nimenomaisesti tai muuten yksiselitteisesti ja jos tärkeä julkinen etu ei vaadi vastaajan läsnäoloa (PeVL 5/2018 vp, s. 4 ja siellä viitattu Hermi v. Italia, 18.10.2006, kohdat 58 ja 73).

Kirjallisen menettelyn säätämisen yhteydessä ehdotettiin, että vastaajan tulee antaa nimenomainen suostumus käräjäoikeudelle. Perustuslakivaliokunta piti aiheellisena täydentää ehdotettua sääntelyä maininnoilla vastaajan suostumuksen nimenomaisuudesta ja oikeudellisesta merkityksestä

(PeVL 31/2005 vp, s. 3–4). Lisäksi perustuslakivaliokunta kiinnitti lakivaliokunnan huomiota siihen, että esitutkinnassa annetun suostumuksen luonne eräänlaisena valmistelevana toimenpiteenä ei ollut ehdotetun sanamuodon perusteella aivan selvää.

Rikosoikeudenkäyntilain 5 a luvun 2 §:ää muutettiin perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella lailla 423/2018 siten, että vastaajalle on annettava tiedoksi syyttäjän seuraamuskannanotto, joka sisältää rangaistuslajin ja rangaistuksen enimmäismäärän. Vastaajan on tällöin selkeämpää harkita, antaako hän suostumuksensa kirjalliseen menettelyyn. Vastaajan osalta kirjalliseen menettelyyn liittyviä oikeusturvatakeita on siten vahvistettu sen käyttöönoton jälkeen. Samalla lakimuutoksella muutettiin asianomistajaa koskevaa sääntelyä siten, että suostumukseen rinnastetaan asianomistajan esitutkinnassa antama ilmoitus siitä, ettei hänellä ole vaatimuksia asiassa. Esitutkinnan jälkeen annettavalta asianomistajan suostumukselta ei puolestaan enää edellytetä kirjallista muotoa.

Perustuslakivaliokunnan käytännössä on otettu huomioon myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö, jossa on tapahtunut suostumuskonstruktion osalta kehitystä esimerkiksi kirjallista menettelyä koskeneen lausunnon PeVL 13/2005 vp jälkeen. Lähtökohtana EIT:n oikeuskäytännössä on, että henkilö voi omasta vapaasta tahdostaan joko nimenomaisesti tai hiljaisesti luopua oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuuden sisältämistä vaatimuksista. Jotta luopumistahdonilmaisu olisi pätevä, sen tulee olla yksiselitteinen ja luopumiseen tulee liittää riittävät prosessuaaliset turvatakeet. Lisäksi luopuminen ei saa loukata mitään tärkeää julkista intressiä (ks. esim. suuren jaoston tuomiot Dvorski v. Kroatia, 20.10.2015, kohta 100; Hermi v. Italia, 18.10.2006, kohta 73 sekä Sejdovic v. Italia, 1.3.2006, kohta 86).

Esimerkiksi perustuslakivaliokunnankin viittaamassa suuren jaoston tuomiossa Hermi v. Italia (18.10.2006) oli kysymys tilanteesta, jossa kansallisen lainsäädännön mukaan oikeus tulla kuulluksi rikosasian käsittelyssä edellytti tätä koskevaa pyyntöä. Valittajan todettiin olleen tietoinen istunnon ajankohdasta ja velvollisuuteen esittää pyyntö ei liittynyt mitään hankalia muodollisuuksia. Valittajan saamassa kutsussa ei ollut mainittu

lainkaan velvollisuutta esittää läsnäoloa koskeva pyyntö viisi päivää ennen kuulemista, mutta EIT totesi, että avustajien olisi tullut ilmoittaa siitä valittajalle. Oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ei katsottu loukatun, koska valittajan luopumista oikeudesta tulla kuulluksi pidettiin pätevänä ja yksiselitteisenä.

Vanhemmassa ratkaisussa Håkansson ja Sturesson v. Ruotsi (21.2.1990) yksiselitteiseksi, mutta hiljaiseksi oikeudesta luopumiseksi katsottiin se, ettei valittaja ollut pyytänyt hovioikeutta toimittamaan pääkäsittelyä, jota ei kansallisen oikeuden mukaan toimitettu automaattisesti.

Tuoreemmassa ratkaisussa Lena Atanasova v. Bulgaria (26.1.2017) EIT piti oikeuksista luopumista yksiselitteisenä, kun valittajalle oli pitänyt jo esitutkinnan aikana käydä selväksi, että hänen tulisi saapua syyteneuvottelun kaltaiseen oikeudenkäyntiin. Valittaja oli tunnustanut teon esitutkinnassa ja ilmaissut suostuvansa kyseiseen menettelyyn. Hän saattoi myös perustellusti odottaa, että viranomaiset käyttävät asiointiin hänen prosessiosoitettaan. Haastetta ei kuitenkaan ollut voitu antaa tiedoksi, koska valittaja oli poistunut tuosta osoitteesta, eivätkä viranomaiset olleet saaneet valittajan olinpaikkaa selvitettyä. Tapauksen olosuhteissa EIT piti hiljaista luopumista oikeudesta olla läsnä oikeudenkäynnissä yksiselitteisenä ja pätevänä.

Suostumus kirjalliseen menettelyyn tai poissaolokäsittelyyn ja siihen liittyvät oikeusturvatakeet

Kirjallisen menettelyn osalta ehdotetaan, että henkilön katsottaisiin yksiselitteisesti suostuneen menettelyyn, jos hän on ilmoittanut aikovansa suostua siihen eikä haasteen tiedoksi saatuaan määräajassa vaatisi pääkäsittelyn toimittamista. Kirjallinen menettely soveltuisi edelleen vain tunnustettuihin tekoihin. Haasteessa vastaajalle olisi ilmoitettava, mikä merkitys pääkäsittelyn toimittamista koskevalla pyynnöllä on asian käsittelylle.

Suostumuksen pätevyys varmistettaisiin siis tiedustelemalla epäillyltä esitutkinnassa, kuten nykyisinkin, aikooko tämä suostua asian käsittelemiseen käräjäoikeudessa oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 a luvussa tarkoitetussa kirjallisessa menettelyssä. Lisäksi haasteen sisältöä

ja tiedoksiantoa koskevat säännökset varmistavat sen, että vastaaja tulee tietoiseksi mahdollisen passiivisuutensa seurauksista. Vastaajan oikeuksista luopuminen tapahtuisi myös tietoisena syyttäjän seuraamuskannanotosta rangaistuslajin ja enimmäismäärän tarkkuudella. Oikeusturvatakeena säädettäisiin lisäksi mahdollisuudesta saattaa asia uudelleen käsiteltäväksi, mikäli vastaaja ei ole voinut pyytää pääkäsittelyn toimittamista laillisen esteen vuoksi.

Näin ollen oikeuksista luopuminen tapahtuisi ihmisoikeustuomioistuimen käytännössä edellytetyllä tavalla yksiselitteisesti ja tietoisena passiivisuuden merkityksestä asian käsittelylle, vaikka se ei tapahtuisikaan enää nimenomaisella ilmoituksella.

Poissaolokäsittelyn toimittaminen vastaajan passiivisuuden eli niin sanotun hiljaisen suostumuksen nojalla on ollut aikaisemminkin mahdollista, mutta nyt ehdotetaan luovuttavaksi vastaajan nimenomaisella suostumuksella toimitettavasta käsittelystä, jossa on voitu tuomita yhdeksän kuukauden vankeusrangaistus. Käytännössä nimenomainen suostumus on saatu vain harvoissa asioissa. Toisaalta vastaajalla olisi jatkossakin aina mahdollisuus saapua istuntoon niin halutessaan. Käsittely edellyttäisi myös sitä, että vastaaja on saanut haasteen tiedokseen, toisin kuin eräissä muissa Euroopan neuvoston jäsenmaissa.

Myös poissaolokäsittelyn menettelyllisiä turvatakeita vahvistettaisiin säätämällä täsmällisemmästä seuraamuskannanotosta ja todistelusta sekä poistamalla tuomitulta laillista estettä koskeva todistustaakka tilanteessa, jossa hän vaatii asian uutta käsittelyä. Arvioinnissa voitaisiin tietysti päätyä edellä selostettu ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytäntökin huomioiden siihen johtopäätökseen, ettei laillista estettä ole ollut, vaan vastaajan poissaolo yksittäistapauksen olosuhteissa on merkinnyt yksiselitteistä ja pätevää luopumista oikeudesta olla läsnä asiaansa käsiteltäessä ja tulla kuulluksi. Vastaaja tulisi myös tietämään siitä, että hänen poissaolonsa ei estäisi haastehakemuksessa nimetyn todistelun vastaanottamista. Lisäksi tuomioistuimen viimesijainen kontrollivalta ja ehdotetut enimmäisrangaistukset rajoittaisivat menettelyjen soveltamisalaa niin, ettei oikeuksista

luopumisen ehdotuksen mukaisilla edellytyksillä arvioida loukkaavan painavaa julkista intressiä.

Nämä seikat huomioiden vastaajan hiljaista oikeuksista luopumista voitaisiin pitää yksiselitteisenä ja siihen liittyisi riittävät oikeusturvatakeet oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin varmistamiseksi.

Lopuksi

Joissakin rikosasioissa vastaaja voi olla esimerkiksi ikänsä tai terveydentilansa vuoksi erityisen haavoittuvassa asemassa. On yleistä, että rikosasian vastaajalla on erilaisia sairauksia tai elämänhallintaan liittyviä ongelmia. Mikäli olisi syytä olettaa vastaajan olevan erityisen haavoittuvassa asemassa, ei kevennettyjä menettelymuotoja välttämättä voitaisi käyttää.

Erityinen haavoittuvuus voisi olla peruste siirtää asia kirjallisesta menettelystä pääkäsittelyyn, joskin myös erityisen haavoittuvan vastaajan tulisi asianmukaisesti informoituna ja tuettuna voida hyötyä kevennettyjen menettelyjen tarjoamista eduista. Esitutkintalain ja rikosoikeudenkäyntilain säännösten mukaisesti epäillylle on jo esitutkinnan aikana määrättävä puolustaja viran puolesta, mikäli hän ei kykene puolustamaan itseään. Vielä on syytä ottaa huomioon, ettei nykyisessä kirjallisessa menettelyssä tai jo nykyisin passiivisuuteen perustuvassa poissaolokäsittelyssä ole voimassa tältä osin erityisiä oikeusturvajärjestelyjä, joten ehdotukset eivät tosiasiallisesti heikentäisi erityisen haavoittuvien vastaajien asemaa.

Ehdotuksen tavoitteena on laajentaa mahdollisuuksia yksinkertaiseen ja prosessiekonomiseen menettelyyn tunnustetuissa rikosasioissa. Voidaankin katsoa, että pitkällinen ongelma rikosprosessien keston pidentymisestä välttämättä edellyttää kevennettyjen menettelymuotojen käytön tehostamista niissä tapauksissa, joissa asian laatu eli asianosaisten oikeusturva tai julkinen intressi eivät edellytä täysimittaisen oikeudenkäynnin toimittamista. Vaikka siis voidaan arvioida, että vastaajan suostumus ehdotetuissa olosuhteissa täyttää sen pätevyydelle asetettavat edellytykset, ehdotuksia voitaisiin pitää tältä osin myös perusoikeuksien rajoittamiselle asetettujen vaatimusten mukaisena. Kummankin menettelyn osalta

ehdotettu sääntely on tarkkaa ja täsmällistä sekä sisältää säännökset suostumuksen antamisen ja sen peruuttamisen tavasta.

Kysymys on viime kädessä siitä, miten käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi suhteutetaan vaatimukseen siitä, että asia käsitellään ilman aiheetonta viivytystä. Punnittaessa oikeutta saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti sekä saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi tulee ottaa huomioon myös vastaajan oma suhtautuminen asiaan sekä yksittäisen asian erityispiirteet ja selvitetty tila, jotka eivät välttämättä edellyttäisi pääkäsittelyn toimittamista tai ainakaan vastaajan läsnäoloa. Vielä on otettava huomioon, että vastaajan passiivisuus yleensä viittaa halluttomuuteen tulla kuulluksi asiassa ja hänellä on perusoikeutena turvattu oikeus olla myötävaikuttamatta rikosasian selvittämiseen.